

Motion till riksdagen 2019/20:3065

av Johan Forssell m.fl. (M)

Åtgärder mot unga som begår brott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt måste återkomma med ett lagförslag om att slopa straffrabatten för unga vuxna i åldern 18–21 år och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en ny enhet hos Kriminalvården för unga mellan 15 och 18 år som gjort sig skyldiga till grova brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att åtgärder som sätts in mot unga som begår grova brott i större utsträckning ska bygga på övervakning och kontroll och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fler unga bör bli föremål för åtgärder enligt LVU och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta särskilda ungdomsdomstolar och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler och effektivare sociala insatsgrupper och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att polis och socialtjänst har möjlighet att dela nödvändig information om unga lagöverträdare för att förhindra ungdomsbrottslighet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra det förebyggande arbetet mot narkotika bland unga och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av fler socialarbetare på fältet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skärpa minimistraffet för rån till lägst ett år och sex månader och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler civila poliser och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka polisens möjligheter att publicera bilder på gärningsmän och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Sverige behöver ett starkare fokus på de unga personer som rekryteras och utnyttjas av de kriminella gängen, men också på andra unga personer som är på väg in på en kriminell bana. Socialtjänsten och kommunen har inte rätt verktyg att hantera grovt kriminella ungdomar. Staten måste ta ett större ansvar för de ungdomar som begår brott. Trots det lyser politiska åtgärder för att stoppa denna mycket oroande utveckling med sin frånvaro.

Unga är överrepresenterade i statistiken över misstänkta och likaså när det gäller antalet lagföringar. Det är alltså vanligare att man begår brott i unga år. De senaste åren har allt fler unga misstänkts för brott i Sverige. Förra året anmäldes totalt drygt 36 000 brott där den misstänkte var i åldern 15–20 år, enligt statistik från Brottsförebyggande rådet. Av de personer som misstänktes för brott 2018 var omkring hälften 29 år eller yngre vid tidpunkten för brottet. Unga personer (15–20 år) utgjorde 20 procent av de misstänkta personerna. De vanligaste brottskategorierna är narkotikabrott, brott mot person och stöldbrott som sammantaget utgör 97 procent av brotten begångna av unga. Det är dock ett fåtal unga som står för det mesta av brottsligheten bland ungdomar.

Ungdomars brottsbelastning beror på en rad samspelande orsaker. De som begår brott umgås i regel med andra unga som också begår brott och där skolk och droger ofta ingår i livsstilen. Föräldrarnas kunskap om vad som pågår är i många fall liten. Mot den bakgrunden behövs effektiva brottsförebyggande åtgärder, där samhället tidigt och tydligt markerar mot brott. Ju tidigare samhället reagerar, desto större är möjligheten att bryta utvecklingen.

De senaste årens utveckling i utanförskapsområdena har skapat en grogrund för gäng och organiserad brottslighet att växa sig allt starkare. Inte sällan dras unga personer in i de kriminella gängen. Unga personer utnyttjas ofta för att sälja och transportera narkotika i dessa områden, och narkotikabrottsligheten genererar kriminella förtjänster som kan ha en dragningskraft på unga som av den anledningen engagerar sig i kriminella nätverk. Det är därför viktigt att i åtgärdsarbetet mot ungdomsbrottsligheten också ta krafttag mot narkotikahandeln.

Ungdomsbrottsligheten har till del ändrat karaktär. Polisen har också konstaterat att det behövs nya lösningar för de unga lagöverträdare som ställer sig helt utanför samhällets spelregler, till exempel genom dödligt våld och grova brott i gängmiljöer. Följverkningarna för denna grupp är idag för små och betydelselösa. Statens åtgärder har mycket låg verkansgrad. När unga begår brott måste samhällets reaktion ske snabbt och effektivt för att ungdomen ska få en chans till rehabilitering.

Slopad straffrabatt för unga

I dag särbehandlas unga vuxna i åldern 18–21 år straffrättsligt genom en straffrabatt. Vi menar att den som är vuxen och begår ett brott också ska behandlas som vuxen av rättsväsendet. Vi vill därför att den generella straffrabatten för gruppen 18–21 år ska tas

bort helt. Därtill vill vi väsentligt skärpa straff för den person som döms för flera brott i en och samma rättegång, detta genom att dagens form av mängdrabatt tas bort.

Riksdagen har också tillkännagett för regeringen att man bör se över straffrabatten för unga vuxna mellan 18 och 21 år. Trots att det är över två år sedan riksdagen uppmanade regeringen att agera har regeringen ännu inte presenterat något förslag för riksdagen. Regeringen bör skyndsamt återkomma med ett förslag till riksdagen.

Ansvar för unga som begår grova brott

Moderaterna vill inrätta en ny enhet för unga hos Kriminalvården för unga mellan 15 och 18 år som gjort sig skyldiga till grova brott. Syftet är inte främst att straffa, utan att använda åtgärder som har bättre förutsättningar att lyckas än traditionell socialtjänst. Här har Kriminalvården särskild kompetens. Den nya enheten hos Kriminalvården ska bland annat ansvara för vissa påföljder på grund av brott och också involveras i behandlingsinsatser som beslutas med stöd av lagen om vård av unga på grund av den ungas kriminalitet. Tanken är att enheten ska hantera barn och unga under 18 år som begått allvarliga våldsbrott eller andra grova brott, till exempel innehaft vapen eller sålt narkotika. Det handlar alltså om att göra riktade insatser och avsätta särskild kompetens för ungdomar som kommit förhållandevis långt in i ett kriminellt beteende eller redan befinner sig i en miljö och i ett umgänge där grova brott begås.

Denna grupp av unga kommer därmed i större utsträckning bli statens ansvar istället för kommunernas och socialnämndernas ansvar. Kriminalvården kan antas ha bättre förmåga än socialnämnderna att hantera och arbeta återfallsförebyggande med denna grupp. Det innebär också att socialtjänsten i utsatta områden avlastas en tids- och resurskrävande grupp och får bättre möjligheter att fokusera på barn och ungdomar som befinner sig i riskzonen för att hamna i kriminalitet eller i andra sociala problem.

Under våren 2019 tillkännagav riksdagen för regeringen att en sådan enhet bör inrättas hos Kriminalvården, och det är av stor vikt att arbetet med inrättandet av enheten påbörjas snarast samt att regeringen skyndsamt återkommer med ett förslag till riksdagen.

Vidare är det viktigt att åtgärderna som sätts in mot unga som begår grova brott i större utsträckning bygger på övervakning och kontroll. Ungdomar som återfaller i grov brottslighet eller på annat sätt ger uttryck för ett hänsynslöst beteende måste kunna hållas borta från gatorna under den tid de bedöms som samhällsfarliga – både för sin egen och för andras skull. Det innebär inte att målet inte förblir rehabilitering eller att de inte ska kunna få stöd. Men när det gäller de ungdomar som begått grova brott – och särskilt de som återfallit i grov kriminalitet – bör även den samhällsfara som ungdomen faktiskt utgör beaktas i större utsträckning än vad den gör idag.

Givetvis ska även dessa ungdomar få stöd och hjälp, men myndigheternas insatser bör i högre grad syfta till att ungdomen faktiskt förhindras från att begå nya brott. Konkret handlar det om ett större fokus på inlåsning, övervakning och kontroll. Vi bedömer att de lagliga förutsättningarna i huvudsak redan finns, men att en effektivare tillämpning behövs. Det kan bland annat åstadkommas genom att staten, och Kriminalvården, tar över ansvaret för ungdomar som begår grova brott.

Fler omhändertaganden enligt LVU

Unga som kommit förhållandevis långt in i ett kriminellt beteende eller befinner sig i en miljö där grova brott begås bör i större utsträckning bli föremål för omedelbara omhändertaganden enligt lagen om vård av unga (LVU). Sådana omhändertaganden bör till exempel ske oftare då utredningsläget inte är klart i samband med att en ung person grips av polis. Moderaterna vill skapa bättre förutsättningar för detta. Vård enligt LVU bör även tillämpas oftare när ungdomar är i riskzonen för att hamna i kriminalitet. Vi vill ge Socialstyrelsen i uppdrag att undersöka hur LVU tillämpas i dessa fall och ta fram allmänna råd i syfte att lagen ska få ett mer effektivt genomslag. Fler ungdomar i riskzonen måste kunna få hjälp. Det bör vidare skapas möjlighet, inom ramen för en pågående brottmålsprocess, att förordna om exempelvis övervakning med fotboja under den tid förundersökning pågår. Syftet ska vara att snabbt bryta ett kriminellt beteende.

Ungdomsdomstolar

Reaktionen på ett brott som begås av en ung person ska vara tydlig och snabb. Moderaterna anser att särskilda ungdomsdomstolar bör inrättas för att döma i LVU-mål och i mål där barn och unga under 18 år är åtalade för brott för en snabbare och säkrare hantering av åtal mot unga lagöverträdare. Domstolens handläggning ska vara snabb och personalen ska ha hög och relevant kompetens. Den ungdom som begår ett brott ska snabbt bli varse samhällets reaktion.

Fler och effektivare sociala insatsgrupper

I en social insatsgrupp samverkar socialtjänst, skola och polis för att på individnivå förmå unga att sluta begå brott. Målgruppen för insatsgrupperna är barn och unga med allvarlig risk för fortsatt kriminalitet, och insatsgrupperna kan vara ett bra verktyg i det brottsförebyggande arbetet. Moderaterna vill inrätta fler och effektivare sociala insatsgrupper för att socialtjänst, skola och polis i samverkan ska kunna hjälpa unga att sluta begå brott och samtidigt säkerställa att arbetsformen kontinuerligt ses över och förbättras enligt de analyser och studier som gjorts.

Orossamtal är ytterligare en modell som visat sig framgångsrik. I syfte att förebygga missbruk och kriminalitet genomför fältpersonal från socialtjänsten samtal med föräldrar vars barn upplevs glida iväg eller vistas mycket i fel sammanhang. Samtalen dokumenteras inte i socialtjänstens arkiv, men har visat sig ha god förebyggande effekt.

Detta har riksdagen sedan tidigare tillkännagivit för regeringen, och regeringen bör omgående agera på den uppmaningen.

Sekretessbrytande informationsutbyte mellan polis och socialtjänst

Ett välfungerande samarbete mellan socialtjänsten och polisen är grundläggande för att kunna förhindra ungdomsbrottslighet. Därför infördes 2013 en ny sekretessbrytande bestämmelse som innebär att en uppgift som rör en enskild person som inte fyllt 21 år i vissa fall ska kunna lämnas från socialtjänsten till polisen. Det finns dock indikationer på att bestämmelser om sekretess fortfarande förhindrar att nödvändig information delas mellan socialtjänsten och polisen.

Riksdagen har uppmanat regeringen att utvärdera dessa sekretessbrytande bestämmelser och regeringen bör skyndsamt genomföra en sådan utvärdering.

Förbättra det förebyggande arbetet mot narkotika bland unga

Det är viktigt att upprätthålla en restriktiv narkotikapolitik som ger uttryck för en fast, sträng och konsekvent syn på narkotikabrott. Samhället måste tidigt reagera när unga människor är på väg i en negativ riktning. Ju tidigare samhället reagerar, desto större är möjligheterna att bryta utvecklingen. Möjligheten att drogtesta tidigt, liksom att polisen har goda möjligheter att utreda brott, också när misstänkta är under 15 år, är viktiga instrument i polisens arbete med unga lagöverträdare. Vi har redan tidigare föreslagit att polisen ska ha ett utvecklat samarbete med varje skola och att polis och socialtjänst som upptäcker unga i riskzonen för kriminalitet ska kontakta föräldrarna för ett orossamtal.

Även här vill vi peka på vikten av att arbetet med sociala insatsgrupper fortsätter. Sociala insatsgrupper är ett viktigt verktyg för att ta ett helhetsgrepp omkring unga människors problematik. Samarbetet mellan sociala myndigheter, polisen, skolan eller en arbetsförmedling eller andra berörda har i många fall varit av avgörande betydelse för att förhindra att unga i farozonen sjunker djupare ned i kriminalitet och missbruk.

Försäljningen av narkotika på nätet ökar. Samtidigt visar undersökningar att attityderna mot droger som exempelvis cannabis har blivit mer öppna bland unga i Sverige. Statistik från Socialstyrelsen visar att antalet unga mellan 15 och 24 år som vårdats för psykisk störning orsakad av cannabis eller av flera droger i kombination har mer än fördubblats under en tioårsperiod. En bättre fungerande samverkan i kommunerna och fler socialarbetare som är ute på fältet och träffar unga kan hjälpa till med att identifiera unga som är i riskzonen och som behöver särskilda insatser och stöd.

Moderaterna vill öka förutsättningarna för att nå fram till och att fånga upp unga som mår dåligt och därför riskerar att hamna i utanförskap, kriminalitet eller annat skadligt beteende. Därför anser vi bland annat att yrkeskategorier som socialsekreterare, fältassistenter och andra kommunala tjänstemän som arbetar brottsförebyggande och med trygghetsskapande åtgärder i större utsträckning måste finnas tillgängliga även efter kontorstid. Det kan inte vara så att polis och ideella organisationer är de enda aktörer som är ute och träffar ungdomar på andra tider än kontorstid. Det är viktigt att sätta in resurser i rätt tid, innan det är för sent, vilket skulle spara samhället stora kostnader som i annat fall hade uppkommit senare.

Åtgärder mot ungdomsrånen

Allt fler utsätts för personrån i Sverige, inte minst unga personer. De allra flesta rånen sker på allmänna platser som gator, torg, parker eller liknande. Det handlar om brott som är ofta sätter djupa spår hos den som drabbas. Samhället behöver markera kraftfullt mot den här brottsligheten. Samtidigt ser vi att mindre än hälften av personrånerna anmäls och alltför många av brotten förblir ouppklarade.

På senare tid har det skett ett stort antal rån mot unga i Sverige. I många fall är även de som begår de här brotten mycket unga. Vid den här typen av mycket allvarlig brottslighet är det viktigt med en tydlig markering från samhällets sida hur allvarligt vi ser på de här brotten. Samtidigt är det viktigt att verkningsfulla åtgärder kommer på plats som

stärker tryggheten bland ungdomar som i dagsläget oroar sig för att bli rånade på vägen hem från skolan. Situationen kräver ett flertal åtgärder för att alla ska känna trygghet.

Idag är det lägsta straffet för rån ett års fängelse. Det högsta straffet för rån av normalgraden är sex års fängelse. Grovt rån kan ge lägst fem och högst tio år. Vi vill höja det lägsta straffet för rån av normalgraden till lägst ett år och sex månader. Det är konsekvent med Moderaternas förslag om att höja det lägsta straffet för grov stöld till ett års fängelse.

Nyligen höjdes straffen för grovt rån. Det lägsta straffet höjdes då från fyra års fängelse till fem års fängelse. I samband med det höjdes inte straffen för rån av normalgraden, vilket hade varit lämpligt.

Den utveckling vi nu ser vad gäller rån mot unga måste bekämpas och stoppas. Utsattheten för den här typen av brott måste minska. För att möjliggöra detta måste upptäcktsrisken öka, och en viktig pusselbit för det är fler poliser. En utbyggnad av polisen bör kombineras med riktade arbetssätt mot personrån. Polisen bör bland annat fokusera på så kallade hot spots, dvs. platser och tider där personrån begås i hög utsträckning. Även civila poliser kan vara ett effektivt verktyg för att övervaka dessa riskmiljöer.

För den här typen av brottsförebyggande åtgärder på lokal nivå där den riktade patrulleringen och andra platsspecifika insatser är centrala krävs en lokalt närvarande polis. I de situationer där polisen bedömer att metoderna kan vara effektiva och verkningfulla möjliggör Moderaternas satsningar på Polismyndigheten en kraftsamling mot rånen mot unga personer.

Ökade möjligheter för polisen att publicera bilder på misstänkta gärningsmän

För att polisen ska få publicera bilder på misstänkta i en pågående brottsutredning krävs idag att syftet med publiceringen är att få allmänhetens hjälp att identifiera gärningsmannen, att det är klarlagt att personen på bilden föreställer den misstänkte, att det rör sig om ett brott som inte kommer leda till ett lindrigare straff än fängelse i sex månader och att det är av synnerlig vikt för polisens fortsatta arbete.

Om förundersökningen avser ett grovt brott som leder till lägst två års fängelse eller om gärningspersonen kan antas vara farlig för allmänheten eller enskilda personer kan publicering ske trots att alla krav inte är uppfyllda.

Enligt Moderaternas mening bör polisen ges bättre möjligheter att själva avgöra när övervakningsbilder på misstänkta gärningsmän ska kunna publiceras. Vi vill därför ta bort kravet på att det endast får ske för brott som kommer leda till fängelsestraff om sex månader eller mer. Det innebär exempelvis att bilder från övervakningskameror av gärningspersoner som begått stöldbrott eller misshandel kommer kunna publiceras. Vi anser vidare att kravet på att en publicering ska vara av synnerlig vikt bör mjukas upp. I likhet med dagens regler bör det dock alltid ske en proportionalitetsbedömning där det brottsutredande intresset vägs mot den personliga integriteten i det enskilda fallet.

Johan Forssell (M)

Magdalena Schröder (M)

Mikael Damsgaard (M)

Ellen Juntti (M)

Sten Bergheden (M)